

Sendikalar ve Demokrasileri ;

Sol cemahta olup da nispeten daha az konuşulan ve daha az yazılan kimi konular vardır. Bu konuların daha az tartışılma nedenleri muhtemelen görünüşteki ikincil önemlerinden ve buna bağlı olarak gündem oluştur(a) mamalarındandır.

Sendikaların demokratik bir işleyişe sahip olup olmamaları bu az tartışılan ve gündem oluşturmayan konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir konunun az tartışılır olması bize göre daha az önem taşıdığına bir göstergesi olmamalıdır. Gerçekten bir konunun ilgi odağı olmasını belirleyen onu gündemin ilk sıralarına yerleştiren farklı dinamikleri bulunmaktadır. Öyle ki bir sendika yöneticisinin makam otosu gündem oluşturabilirken , sendika içi demokrasi veya benzer bir konu tartışılmaya değer bile bulunmayabilir. Tam olarak görülemeyen sisli bazı alanlar üstünde durmanın dikkatleri dağıttığı hedefi şaşırttığı, asıl olanın açık ve net olmasından söz edilir kimi zaman .

“Kadınların ve Kürtlerin kurtuluşlarının Devrim sonrasına bırakmak” dozundaki bir fikir yapısının da gerisinde aynı temelden beslenen konular bulunmaktadır. Ayrıntı mı şeytanı gizler ? yoksa Şeytan mı bu ayrıntı içinde gizli kalmıştır? Biçiminde bir soruyu sormak yerine önce Sendikalar ve demokrasi konusunda bazı olgulardan başlayarak kısa bir değerlendirme yapalım.

Sendikaların işlevleri ve kapitalizm içindeki görevlerini esas olarak bildiğimiz varsayımından hareket ediyoruz. Bu kurumların işçi sınıfının örgütleri oldukları , temel işlevlerinin sınıf çıkarlarını korumak ve geliştirmek bağlamında özünde siyaseten görevlerine tekabül eden kimi ödevleri olduğunu anımsamak gerekiyor.

Türkiye’de Sendikalar ve Demokratik Gelenekleri

Sendikaların gerçekte bir demokratik gelenekleri var mıdır? Demokrasi anlayışı sendikalar için nasıl bir anlam ifade etmektedir.? Ya da sendikalar ve demokrasi ikilisi bir arada bulunması zorunlu olmayan iki farklı kavram mıdır? Ayrı ayrı değerlendirmek mi gerekir .

Demokrasi ve demokratik anlayışı bütün bağlantısından koparıp sadece sendikalara ve oradaki işleyiş sorunlarına bağlı olarak açıklamaya çalışmak muhtemelen konuyu küçümsemek olmalı . Demokratik işleyiş mekanizmasına sahip olmayan sadece bir kurum varmış, gibi yansıtmanın hatasına düşmemek için biraz daha genelden bakmak gerekebilir.

1946 yılında başlayan ilk özgür sendikal hareketin çok kısa sürede sona ermesinde o dönemin demokratik özlemlerinin temelinde ki kısıtlayıcı ve merkezi yapılanmanın etkisi bulunmadığı söylemek mümkün müdür.? 1947 sonrası başlayan ve yasal bir zemine oturan sendikal hareketin de sahip olduğu geçmişin demokrasi ile uyduğu söylenemez .Bu dönemde bir bütün olarak işçi sınıfı ve örgütlerini baskı altında bulunduran temel paranoyanın özü Sendikaların sosyalist ve komünist hareketle ilişkili olduğu varsayılan organik bağlantılardır. Kimi sendikal örgütlerin bu tür “harici cereyanlarla” ilgisi bulunmadığını kanıtlamak için ciddi çabalar içinde kaldığı ,yayın çıkardığı, nümayiş düzenlediği buna rağmen yine de mevcut resmi kanaatlerde önemli bir değişme sağlanmadığı anlaşılmıştır. 1947 sonrası ve 1960 yıllarına kadar olan dönemin sendikaları ağırlıklı olarak kamu sektöründe örgütlenmiş, ve kamu sektörünün merkezi bürokratik işleyişini kendi örgütlerinde uygulayarak ve benzer yapıları adeta kopya yoluna gitmişlerdir. Sonuç olarak Sendikaların önemli ölçüde bugün ortaya çıkan demokrasi anlayışlarının geçmişten devraldıkları merkezi ve anti demokratik işleyiş ile ilişkili olmalıdır. Bir yandan böyle bir işleyiş içinde kalıp demokratik mekanizmalara sahip olunması mümkün müdür. ? Gerçekten demokratik geleneklerin oluşumunda sendikal anlayış dar anlamda sadece temsiliyet olarak algılanması ve demokrasinin sadece bir seçim meselesinden ibaret sayılması anlaşılmaktadır.

Sendika, Demokrasi ve bazı unsurları

Teknik olarak üyelerin çoğunluğunun seçtiği bir yönetim kurulu delegelerden oluşan bir genel kurul , tüzük ve yönetmeliklere göre uygun yapılan bir seçim sayesinde sendika ve demokrasi ile aynı anlama gelmektedir.

Sadece çoğunluğun temsiliyetinin esasının dikkate alındığı ve bunun da demokrasinin ölçüsü olarak kabul eden sendikaların azınlıkta kalan düşünce ve tutumları adeta olmadığını ilişkin kanaat eğilimi taşıdığı gözlenmektedir. Bu itibarla çoğunluk yani delegeler, oy verecek genel kurul üyelerinin seçim ortamı içinde her türlü manüplasyonlara açık bulunan bir kesim kendiliğinden oluşmaktadır.

Yönetimin bir iktidar odağı olarak ve her kurumda olduğu gibi sendikalarda da önem taşıyan bir mekanizmayı elinde tutmaktadır. Bu mekanizma çoğunlukla kararların ve kasanın yani iki temel fonksiyonun yönetim tarafından bizzat bir güç odağı olarak kullanılmasıdır. İktidarı elinde bulunduran yönetimin sendikalarda karar alması ve uygulaması , uygulanacak kararlarda ise harcama yetkisinin elinde tutması nedeni ile temel bir fonksiyonun yönetim

tarafından belirlenmesi gerçekleşir. Alınan kararlar önemlidir. Çünkü alınan karar sayesinde işçilerin toplu sözleşmeler yolu ile elde edecekleri muhtemel harcamaları belirlenmektedir. Bu itibarla sendika yönetimleri işçilere ayrılan ücret ve diğer maddi unsurları belirleme yetkisini elinde tutma iktidarına sahiptir. Bu durum kıyaslandığı zaman sendikalı işyerlerinde sendika yönetiminin adeta işverenin sahip olduğu yönetim fonksiyonlarına eş olabilecek kadar yüksek düzeyde bir iktidar olanağını sunmaktadır.

Sendika içi demokrasinin işleyişinde farklı bir sorun alanı da işyeri sendika temsilcilerinin hangi yöntem ile seçildiği konusunda toplanmaktadır. Daha açık bir biçimde sendika işyeri temsilcilerinin bizzat sendikaları tarafından atanması en yaygın görülen uygulama biçimidir. Bazı sendikaların işyeri temsilci seçimi üyelerin oyları ile belirlenmektedir. Temsilciliğin seçimi sendikaların tüzüklerinde belirlenmektedir. Genel kurulda oy kullanan delegelerin seçimi ise üyeler vasıtası ile gerçekleşmektedir.

Türkiye sendikal hareketi yasal zemine oturması üzerine yaklaşık elli yıllık bir süre geçmiştir. Bu sürenin 1960 lı yılları sonrasına tekabül eden bölümünde sendikaların yönetim kurulları ve başkanları çoğunlukla profesyonel kadrolardan oluşmaktadır. Özellikle sendika üye aidatlarının kaynaktan kesildiği dönemden itibaren yönetimde görevli kadroların ücret ve diğer özlük hakları genel kurulları sırasında belirlenmektedir. Önemli ölçülerde ve işçi sınıfının geneline oranla cazip sayılacak gelir , akçalı haklar ve hizmet tazminatları ve bunların muhteviyatları konusunda herhangi bir bilgi veya bir belge bulmak mümkün değildir. Aksine gerek sendika içinde gerekse sendika dışında alınan ücretler, mali haklar, ve diğer tazminatlar konusunda sadece kimi fısıltılar üyeler arasında dolaşır. Bunlardan en fazla kamuoyuna mal olanı “jaguar “ marka bir makam aracıdır. Bununla birlikte aynı sendikanın üyelerinin liderleri için “ isterse biz ona helikopter alırız” deyişleri yönetim ile üyeler arasındaki derin ve belki de güç – itaat ilişkisini paradoksal olarak açıklamaktadır. Bu konulardaki muhtelif rivayetler yerine şeffaflık oluşturmasının mevcut demokrasi anlayışı ile çelişkili bir durum yarattığı kolayca sezilebilir.

Sendikaların denetleme kurulu üyeleri genel kurulda mevcut yönetimle birlikte seçilen bir organdır. Bu nedenle seçilen mevcut yönetimden ayrı düşünmesi ve alınan kararlara muhalif kalması oldukça zayıf bir ihtimaldir.

Sonuç yerine;

Sendika içi Demokrasi kavramı çok az tartışılan bir konu olmuştur. Siyasi kavramlardan yoksunluk ekonomik mücadeleyi de doğrudan etkileyecektir. Çıkarların farklı olmasına dayalı bir sistem içinde kurumların demokratik mekanizmalara sahip olmadan işlemesi uzun dönemli çıkarları ile uyumu mümkün olamaz. Yeni üyelerin katılımı sendikaların

genişlemesi demokrasi kavramının ve araçlarının yerleşmesi ve uygulanması ile yakından bağlantılıdır.

Türkiye içindeki Sendikaların son elli yıllık tarihleri uyguladıkları ve uygulayacakları demokrasi anlayışları açısından sonuç vermediği aşikardır. Üye sayılarının azalması , dar bir kesim için sendikal mücadele örgütlemeleri , sendika bürokrasisinin merkezi ve otoriter yapısı,şeffaf olmayan yönetim yapıları demokratik geleneklerle açıklamak zordur.

İster profesyonel isterse amatör kadrolardan oluşan bir yönetimin sınıf çıkarları açısından geniş bir tabana yayılması zarureti bulunmaktadır. Daralan ve giderek küçülen bir sendikal yapının önemli eksiklerinden biri olarak karşımıza demokrasi sorununu çıkarmaktadır.

Sendikalar ve Demokrasileri ;

Sol cemahta olup da nispeten daha az konuşulan ve daha az yazılan kimi konular vardır. Bu konuların daha az tartışılma nedenleri muhtemelen görünüşteki ikincil önemlerinden ve buna bağlı olarak gündem oluştur(a)mamalarındandır.

Sendikaların demokratik bir işleyişe sahip olup olmamaları bu az tartışılan ve gündem oluşturmayan konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir konunun az tartışılır olması kuşkusuz daha az önem taşıdığına bir göstergesi olmamalıdır. Gerçekten bir konunun ilgi odağı olmasını belirleyen onu gündemin ilk sıralarına yerleştiren farklı dinamikleri bulunmaktadır. Öyle ki bir sendika yöneticisinin makam otosu gündem oluşturabilirken , sendika içi demokrasi veya benzer bir konu tartışılmaya değer bile bulunmayabilir. Tam olarak görülemeyen sisli bazı alanlar üstünde durmanın dikkatleri dağıttığı hedefi şaşırttığı, asıl olanın açık ve net olmasından söz edilir kimi zaman .

“Kadınların ve Kürtlerin kurtuluşlarını devrim sonrasına bırakmak” dozundaki bir fikir yapısının da gerisinde, aynı temelden beslenen konular bulunmaktadır. Ayrıntı mı şeytanı gizler, yoksa şeytan mı bu ayrıntı içinde gizli kalmıştır? Biçiminde bir soruyu sormak yerine önce sendikalar ve demokrasi konusunda bazı olgulardan başlayarak kısa bir değerlendirme yapalım.

Bu kurumların işçi sınıfının örgütleri oldukları, temel işlevlerinin sınıf çıkarlarını korumak ve geliştirmek adına, siyaseten görevlerine tekabül eden kimi ödevleri olduğunu anımsamak gerekiyor. Sendikaların işlevleri ve kapitalizm içindeki görevlerini esas olarak bildiğimiz varsayımından hareket ediyoruz.

Türkiye’de Sendikalar ve Demokratik Gelenekleri

Sendikaların gerçekte bir demokratik gelenekleri var mıdır? Demokrasi anlayışı sendikalar için nasıl bir anlam ifade etmektedir.? Ya da sendikalar ve demokrasi ikilisi bir arada bulunması zorunlu olmayan iki farklı kavram mıdır? Aynı ayrı değerlendirmek mi gerekir .

Demokrasi ve demokratik anlayışı bütün bağlantısından koparıp sadece sendikalara ve oradaki işleyiş sorunlarına bağlı olarak açıklamaya çalışmak muhtemelen konuyu küçümsemektir. Demokratik işleyiş mekanizmasına sahip olmayan sadece bir kurum varmış, gibi yansımanın hatasına düşmemek için biraz daha genelden bakmak gerekebilir. 1946 yılında başlayan ilk özgür sendikal hareketin çok kısa sürede sona ermesinde o dönemin demokratik özlemlerinin temelindeki kısıtlayıcı ve merkezi yapılanmanın etkisi bulunmadığı söylemek mümkün müdür? 1947 sonrası başlayan ve yasal bir zemine oturan sendikal hareketin de sahip olduğu geçmişin demokrasi ile uyduğu söylenemez. Bu dönemde bir bütün olarak işçi sınıfı ve örgütlerini baskı altında bulandıran temel paranoyanın özü sendikaların sosyalist ve komünist hareketle ilişkili olduğu varsayılan organik bağlantılardır. Kimi sendikal örgütlerin bu tür “harici cereyanlarla” ilgisi bulunmadığını kanıtlamak için ciddi çabalar içinde kaldığı ,yayın çıkardığı, nümayiş düzenlediği buna rağmen yine de mevcut resmi kanaatlerde önemli bir değişme sağlanmadığı anlaşılmıştır. 1947 sonrası ve 1960 yıllarına kadar olan dönemin sendikaları ağırlıklı olarak kamu sektöründe örgütlenmiş ve kamu sektörünün merkezi bürokratik işleyişini kendi örgütlerinde uygulayarak ve benzer yapıları adeta kopya yoluna gitmişlerdir.

Sonuç olarak sendikaların bugün ortaya çıkan demokrasi anlayışlarının, geçmişten devraldıkları merkezi ve anti demokratik işleyiş ile ilişkili olduğu görülmektedir/düşünülmektedir. Bir yandan böyle bir işleyiş içinde kalıp demokratik mekanizmalara sahip olunması mümkün müdür? Gerçekten demokratik geleneklerin oluşumunda sendikal anlayış dar anlamda sadece temsiliyet olarak algılanması ve demokrasinin sadece bir seçim meselesinden ibaret sayılması anlaşılmaktadır.

Sendika, Demokrasi ve bazı unsurları

Teknik olarak üyelerin çoğunluğunun seçtiği bir yönetim kurulu delegelerden oluşan bir genel kurul , tüzük ve yönetmeliklere göre uygun yapılan bir seçim sayesinde sendika ve demokrasi ile aynı anlama gelmektedir.

Sadece çoğunluğun temsiliyetinin esasının dikkate alındığı ve bunu da demokrasinin ölçüsü olarak kabul eden sendikaların azınlıkta kalan düşünce ve tutumları adeta olmadığına ilişkin bir eğilimi taşıdığı gözlenmektedir. Bu itibarla çoğunluk yani delegeler, oy verecek genel kurul üyelerinin seçim ortamı içinde her türlü manipülasyona açık bulunan bir kesim kendiliğinden oluşmaktadır.

Yönetimin, bir iktidar odağı olarak ve her kurumda olduğu gibi, sendikalarda da önem taşıyan bir mekanizmayı elinde tuttuğu bilmektedir. Bu mekanizma, çoğunlukla kararların ve kasanın yani iki temel fonksiyonun yönetim tarafından bizzat bir güç odağı olarak kullanılmasıdır. İktidarı elinde bulandıran yönetimin sendikalarda karar alması ve uygulaması , uygulanacak kararlarda ise harcama yetkisinin elinde tutması nedeni ile temel bir fonksiyonun yönetim tarafından belirlenmesi gerçekleşir. Alınan kararlar önemlidir. Çünkü alınan karar sayesinde işçilerin toplu sözleşmeler yolu ile elde edecekleri muhtemel kazanımları belirlenmektedir. Bu itibarla sendika yönetimleri işçilere ayrılan ücret ve diğer

maddi unsurları belirleme yetkisini elinde tutma olanağına sahiptir. Bu durum kıyaslandığı zaman, sendikalı işyerlerinde sendika yönetiminin adeta işverenin sahip olduğu yönetim fonksiyonlarına benzer yüksek düzeyde bir iktidar olanağına sahip olduğu görülmektedir.

Sendika içi demokrasinin işleyişinde farklı bir sorun alanı da işyeri sendika temsilcilerinin hangi yöntem ile seçildiği konusunda toplanmaktadır. Daha açık bir biçimde sendika işyeri temsilcilerinin bizzat sendikaları tarafından atanması en yaygın görülen uygulama biçimidir. Bazı sendikaların işyeri temsilci seçimi üyelerin oyları ile belirlenmektedir. Temsilciliğin seçimi sendikaların tüzüklerinde belirlenmektedir. Genel kurulda oy kullanan delegelerin seçimi ise üyeler vasıtası ile gerçekleşmektedir.

Türkiye sendikal hareketi yasal zemine oturması üzerine yaklaşık elli yıllık bir süre geçmiştir. Bu sürenin 1960 lı yılları sonrasına tekabül eden bölümünde sendikaların yönetim kurulları ve başkanları çoğunlukla profesyonel kadrolardan oluşmaktadır. Özellikle sendika üye aidatlarının kaynaktan kesildiği dönemden itibaren yönetimde görevli kadroların ücret ve diğer özlük hakları genel kurulları sırasında belirlenmektedir. Önemli ölçülerde ve işçi sınıfının geneline oranla cazip sayılacak gelir , akçalı haklar ve hizmet tazminatları ve bunların muhteviyatları konusunda herhangi bir bilgi veya bir belge bulmak mümkün değildir. Aksine gerek sendika içinde gerekse sendika dışında alınan ücretler, mali haklar, ve diğer tazminatlar konusunda sadece kimi fısıltılar üyeler arasında dolaşır. Bunlardan en fazla kamuoyuna mal olanı “jaguar “ marka bir makam aracıdır. Bununla birlikte aynı sendikanın üyelerinin liderleri için “ isterse biz ona helikopter alırsız” deyişleri yönetim ile üyeler arasındaki derin ve belki de güç – itaat ilişkisini paradoksal olarak açıklamaktadır. Bu konulardaki muhtelif rivayetler yerine şeffaflık oluşturmalarının mevcut demokrasi anlayışı ile çelişkili bir durum yarattığı kolayca sezilebilir.

Sendikaların denetleme kurulu üyeleri genel kurulda mevcut yönetimle birlikte seçilen bir organdır. Bu nedenle seçilen mevcut yönetimden ayrı düşünmesi ve alınan kararlara muhalif kalması oldukça zayıf bir ihtimaldir.

Sonuç yerine;

Sendika içi demokrasi kavramı bugüne kadar çok az tartışılan bir konu olmuştur. Şüphesiz ki bu tartışmayı ülkenin genel demokrasi sorunundan ayrı düşünmek mümkün değildir. Siyasi kavramlardan ve içerikten yoksunluk, ekonomik mücadeleyi de doğrudan etkileyecektir. Çıkarların farklı olmasına dayalı bir sistem içinde sınıfın en önemli örgütlerinden biri olan sendikaların demokratik mekanizmalara sahip olmadan işlemesi, uzun dönemli çıkarları ile uyumu mümkün olamaz. Yeni üyelerin katılımı sendikaların genişlemesi, demokrasi kavramının ve araçlarının yerleşmesi ve uygulanması ile yakından bağlantılıdır.

Türkiye içindeki sendikaların son elli yıllık tarihleri, uyguladıkları ve uygulayacakları demokrasi anlayışları açısından sonuç vermediğini aşikar olarak göstermektedir. Üye sayılarının azalması , dar bir kesim için sendikal mücadele örgütlemeleri , sendika bürokrasisinin merkezi ve otoriter yapısı, şeffaf olmayan yönetim yapıları demokratik geleneklerle açıklamak zordur.

İster profesyonel isterse amatör kadrolardan oluşan bir yönetimin sınıf çıkarları açısından geniş bir tabana yayılması zarureti bulunmaktadır. demokrasi sorunu, daralan ve giderek küçülen sendikal yapının önemli eksiklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.